

עתירה לבג"ץ: הפינוי מליפתא ומכפר שלם מפלה את יוצאי עדות המזרח

העותרים נגד משרד השיכון ומינהל מקרקעי ישראל טוענים כי המדינה הסתירה מהם באופן מפלה את זכותם על קרקעות בכפרים ערבים שפונו

ניר חסון 03.06.2012 19:25

אלפי משפחות פונו במשך שנים מכפר שלם, ליפתא, סומייל וממקומות נוספים בניגוד לחוק ובאופן מפלה. כך נטען בעתירה שהוגשה היום לבג"ץ לאחר שתושב ליפתא איתר מסמך מ-1958, שהוסתר מהדיירים בשל אפליה עדתית וקבע כי יש להם זכויות על בתייהם.

מגיש העתירה, עו"ד גיל-עד חריש, טוען כי הממשלה הסתירה במשך עשרות שנים את התקנה הקובעת כי לדיירים, רובם עולים חדשים שקיבלו בתים שננטשו על ידי פלסטינים במלחמת השחרור, יש זכויות על בתייהם. ההסתרה אפשרה, לדבריו, לפנות את הדיירים שהוגדרו כפולשים בבתייהם כאשר התעורר צורך נדל"ני בקרקע. העתירה הוגשה נגד משרד השיכון, מינהל מקרקעי ישראל, רשות הפיתוח והחברות המשכנות עמידר וחלמיש. בשלב ראשון ביקש חריש מבית המשפט להורות על הפסקת הליכי הפינוי שנמשכים בימים אלה, בין היתר בליפתא, בסומייל, בכפר שלם ובמקומות אחרים, עד לקבלת החלטה בעתירה. שופט בית המשפט העליון, יורם דנציגר, הורה למדינה להשיב על העתירה עד 15 ביולי.

העתירה הוגשה בעקבות פעילותו של תושב ליפתא, יוני יוחנן, שנדרש לפנות את ביתו לאחר עשרות שנים בעקבות תוכנית בינוי חדשה לאזור. יוחנן סירב לפינוי וערך מחקר היסטורי על תולדות ליפתא ושכונות אחרות, שהיו בעבר כפרים פלסטיניים וננטשו ב-1948. במחקר איתר יוחנן מסמך של נוהל מחייב של משרד האוצר מ-1958, אשר קבע כי "דייר ללא חוזה", שיוכיח שהתגורר בנכס באפריל 1954, "ייערך איתו חוזה ללא קבלת דמי היתר". משמעות הדבר היא שהתושבים שפונו מבתייהם במרוצת השנים היו יכולים לקבל חזקה על הבתים ולזכות בפיצויים.

מסמך אחר, אף הוא מ-1958, קבע כי בכל מקרה יש לדיירים זכות ראשונים לרכישת הקרקע. "מכירת נכסים תפוסים על ידי דיירים - זכות קדימה ניתנת לדיירים ברכישת דירותיהם", צוין במסמך, "בכל מקרה שבו מתקבלת בקשה לרכישת נכס מאת קונה או קונים שאינם מחזיקים בנכס, יש לפנות אל הדיירים ולשאול אותם אם הם מעוניינים לרכוש את הנכס שבו הם מחזיקים".

בעתירה הפנה עו"ד חריש האשמות קשות נגד הממסד ונגד קבלת ההחלטות ביחס לרכוש הערבי הנטוש. לטענתו, הממסד יצר שני סוגי שכונות שהוקמו במקום כפרים נטושים: שכונות מסוג א', שניתנו למקורבי הממסד ובעיקר ליוצאי מדינות אירופה, ושכונות מסוג ב', שניתנו לעולים קשי יום ממדינות ערב ואפריקה. "גורמי הממסד קבעו מי יתיישב היכן", צוין בעתירה, "כך פקידי הממסד והמקורבים אליו התיישבו ללא כל תשלום בבתיים המפוארים של שכונות בקעה, המושבה הגרמנית והמושבה היוונית, קטמון וטלביה בירושלים, ואילו העולים החדשים מארצות המזרח, כורדיסטאן ותימן הופנו לכפרים פלסטיניים נטושים או שכונות בהן בתים עלובים שאינם מחוברים לרשתות המים והחשמל: מוסררה וליפתא שליד ירושלים, ג'מוסין (גבעת עמל בצפון תל אביב), סומייל (רחוב ארלזורוב בת"א), שיח' מוניס (אזור אוניברסיטת תל אביב), וסלאמה (כפר שלם)".

בעתירה נטען כי הממסד העדיף מסיבות שונות, שחלקן קשורות ביחסי החוץ של ישראל בשנותיה הראשונות, שהתיישבות היהודים בכפרים ובשכונות שננטשו תבוצע ללא חשיפה פומבית וללא

הגדרה ורישום מסודר של פרטי המתיישבים וזכויות המתיישבים.
חריש ויוחנן טענו כי ההסתרה אפשרה למדינה להעלים מעיני הדיירים בשכונת ב' את זכותם על הבתים והגדירה אותם כ"פולשים" בבתיהם במשך עשרות שנים. בניגוד אליהם, דיירי שכונת א' קיבלו את המידע על התקנות וכן קיבלו חזקה על הבתים שלהם. דיירי שכונת ב', המשיכו להתגורר כפולשים בבתיהם כשסכנת פינוי ריחפה מעל ראשיהם.
"אין מנוס מהמסקנה שהנהלים נכתבו באופן אחיד ושוויוני, ומתייחסים למתיישבים בכל השכונות הערביות שננטשו", כתב חריש, "אך בפועל יד נעלמה החליטה שיחולו ויישמו רק על ידי המתיישבים בשכונת א' ולא בשכונות ב'". חריש מתמחה כבר 20 שנה בתיקי פינוי דיירים מהשכונות, אך בחר להגיש את העתירה בשם עצמו ולא בשם לקוחותיו, במעמד של עותר ציבורי.